

Видавнича група «Наукові перспективи»

Християнська академія педагогічних наук України

«Вісник науки та освіти»

№ 4(46) 2026

Київ – 2026

ISSN 2786-6165 Online

УДК 001.32:1 /3/(477)(02)

Ідентифікатор медіа R40-05847

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4\(46\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4(46))

«Вісник науки та освіти»: журнал. 2026. № 4(46) 2026. С. 5886

Рекомендовано до видавництва Всеукраїнською Асамблеєю докторів наук з державного управління
(Рішення від 01.05.2026, № 1/5-26)

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022
№ 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології
(спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки
(спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)*

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від
23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології
(спеціальність - 035 філологія)*

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання та Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів гуманітарних наук та мистецтва

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar

Головний редактор:

Котельницький Назар Анатолійович – член-кореспондент Української Академії Наук, кандидат історичних наук, доцент кафедри мовної підготовки та міжкультурних комунікацій, ЗВО Університет трансформації майбутнього (Україна)

Редакційна колегія:

- ✓ **Азарова Лариса Євстахіївна** - докт.філол.наук, професор, завідувач кафедри мовознавства Вінницького національного технічного університету (Україна)
- ✓ **Берест Ігор Романович** - доктор історичних наук, професор кафедри медійних технологій, інформаційної та книжкової справи, Національного університету «Львівська політехніка» (Україна)
- ✓ **Беррі, Стівен** доктор історичних наук, професор, професор епохи Громадянської війни Коледжу мистецтв і наук Франкліна Університету Джорджії (США)
- ✓ **Вуколова Катерина Володимирівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Україна)
- ✓ **Гурко Олена Василівна** - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна)
- ✓ **Заур Алієв** доктор філософії з історії науки, доктор філософії з політичних наук, доцент, доцент Інституту філософії та соціології НАНА, Азербайджан (Азербайджан)

- ✓ **Р. Ахмад Закі Ель Ісламі**, доцент, професор, доктор філософії, Департамент наукової освіти, Факультет підготовки вчителів та освіти, Університет Султана Агенга Тіртаяса, (Індонезія)
- ✓ **Робак Ігор Юрійович** - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету (Україна)
- ✓ **Рубан Микола Юрійович** - доктор філософії з історії та археології, член правління Луганського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка, голова правління громадської організації "Фонд відновлення залізничної спадщини України" (Україна)
- ✓ **Сайд М. Ісмаїл** доктор наук, професор, професор кафедри англійської мови, Коледж природничих наук і гуманітарних наук, Університет принца Саттама бін Абдулазіза, Аль-Хардж (Саудівська Аравія)
- ✓ **Синявська Олена Олександрівна** - кандидат історичних наук, доцент, доцент Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Україна)
- ✓ **Січкаренко Галина Геннадіївна** - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Україна)
- ✓ **Скляр Ірина Олександрівна** - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології, доцент кафедри світової літератури Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ Донбаський Державний педагогічний університет, постдокторант (Україна)
- ✓ **Супрун Володимир Миколайович** – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування (Україна)
- ✓ **Хитровська Юлія Валентинівна** - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Україна)
- ✓ **Юган Наталія Леонідівна** – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри літературознавства, східної філології і перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, практичний психолог у закладах освіти, член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, Української асоціації когнітивної лінгвістики та поетики, Міжнародної федерації арт-терапії та самореалізації особистості (Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

UDC 374.7:37.033:502/504(477)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4\(46\)-2840-2851](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4(46)-2840-2851)

Vertel Vladyslav Viktorovych PhD in Educational, Pedagogical Sciences, Chair of the Board, Public Organization «Environmental Action», Sumy, <https://orcid.org/0000-0002-7662-7585>

Vertel Anton Viktorovych Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Psychology Department, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, <https://orcid.org/0009-0007-5258-078X>

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL AND NATURALISTIC WORK IN MODERN OUT-OF-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the prospects for the development of ecological and naturalistic work in modern out-of-school education institutions under the conditions of martial law and the post-war recovery of Ukraine. The significance of the ecological-naturalistic direction is substantiated as an important component in the formation of environmental culture, civic responsibility, and professional self-determination of student youth.

Key directions for the modernization of the sector at the national, regional, and institutional levels are identified, namely the need to improve regulatory and legal support, to develop state and regional programs for supporting out-of-school education, and to introduce an educational standard for ecological and naturalistic out-of-school education.

Special attention is paid to updating the program and methodological framework, enhancing the professional competence of teaching staff, expanding teachers' autonomy in matters of professional development, and increasing the social status of employees of out-of-school education institutions.

The issues of integrating out-of-school and general secondary education, developing an inclusive and safe educational environment, and ensuring equal access to quality out-of-school education for children, including those with special educational needs and those from temporarily occupied territories, are considered.

The expediency of introducing innovative forms and methods of work, developing project-based activities, international cooperation, and strengthening the material and technical base of institutions is emphasized. It is argued that systematic state support and effective governance are key factors for the

sustainable development of ecological and naturalistic activities in the modern educational space of Ukraine.

Keywords: ecological-naturalistic work, out-of-school education institutions, education modernization, educational standard, post-war recovery.

Вертель Владислав Вікторович доктор філософії з освітніх, педагогічних наук, голова правління, Громадська організація «Екологічна дія», м. Суми, <https://orcid.org/0000-0002-7662-7585>

Вертель Антон Вікторович доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, м. Суми, <https://orcid.org/0009-0007-5258-078X>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГО- НАТУРАЛІСТИЧНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація У статті здійснено комплексний аналіз перспектив розвитку еколого-натуралістичної роботи в сучасних закладах позашкільної освіти в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. Обґрунтовано значення еколого-натуралістичного напрямку як важливої складової формування екологічної культури, громадянської відповідальності та професійного самовизначення учнівської молоді. Визначено ключові напрями модернізації галузі на загальнодержавному, регіональному та інституційному рівнях, зокрема необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення, розроблення державних і регіональних програм підтримки позашкільної освіти, запровадження освітнього стандарту еколого-натуралістичної позашкільної освіти.

Особливу увагу приділено оновленню програмно-методичної бази, підвищенню професійної компетентності педагогічних кадрів, розширенню автономії педагогів у питаннях підвищення кваліфікації, а також підвищенню соціального статусу працівників закладів позашкільної освіти. Розглянуто питання інтеграції позашкільної та загальної середньої освіти, розвитку інклюзивного та безпечного освітнього середовища, забезпечення рівного доступу дітей, у тому числі з особливими освітніми потребами та з тимчасово окупованих територій, до якісної позашкільної освіти.

Наголошено на доцільності впровадження інноваційних форм і методів роботи, розвитку проєктної діяльності, міжнародної співпраці та зміцнення матеріально-технічної бази закладів. Доведено, що системна державна підтримка та ефективне управління є визначальними чинниками

сталого розвитку еколого-натуралістичної роботи в сучасному освітньому просторі України. Особливого значення набуває інтеграція цифрових технологій та міждисциплінарного підходу, що сприяє підвищенню якості освітнього процесу та формуванню екологічної компетентності здобувачів освіти. Водночас важливо забезпечити підготовку педагогічних кадрів до впровадження сучасних освітніх практик і розширення партнерської взаємодії з науковими установами та громадськими організаціями.

Ключові слова: еколого-натуралістична робота, заклади позашкільної освіти, модернізація освіти, освітній стандарт, післявоєнне відновлення.

Problem Statement. Under the conditions of martial law and profound socio-economic transformations, the issue of preserving and developing out-of-school education, particularly its ecological-naturalistic direction, becomes especially relevant. The destruction of educational infrastructure, unequal access of children to educational services, insufficient funding, as well as staffing and organizational challenges, require systemic managerial decisions at both the national and regional levels.

At the same time, ecological-naturalistic work (hereinafter – ENW) play a significant role in shaping environmental culture, civic responsibility, and professional self-determination of student youth. In the context of the country's post-war recovery, particular importance is attached to the greening of the educational process, the development of an inclusive environment, and the integration of out-of-school education with general secondary and vocational education. This necessitates a scientific substantiation of the prospects for the development of ENW under modern conditions.

Analysis of Recent Research and Publications. The vectors of out-of-school education development have been studied by such domestic scholars as O. Prosina, O. Kasianova, O. Shven, R. Naumenko, M. Kabanets, G. Voronina, and others.

Purpose of the Article. The purpose of this article is to determine the prospects for the development of ENW in modern out-of-school education institutions (hereinafter – OEI) and to substantiate the main directions of its modernization at the national, regional, and institutional levels.

Main Body. Given the importance of ecological and biological out-of-school education, there is a need to improve the content of the educational process in OEI and to create appropriate pedagogical as well as socio-economic conditions for its organization. Based on this and considering the research findings, we propose our own vision of the ways to develop ENW within the process of modernization of out-of-school education. Addressing current issues in the

development of out-of-school education requires consolidation of efforts by the state and pedagogical community at the national, regional, and institutional levels.

National level. Under the conditions of martial law, it is extremely important to prevent any reduction in state support for out-of-school education and out-of-school education institutions (OEIs). In this regard, it is necessary to adopt a separate State Program for the functioning of out-of-school education during the period of martial law and after its termination, as well as corresponding regional development programs for OEIs for the next 5–8 years. It is also essential to establish continuous monitoring of the OEI network and to introduce a moratorium on their liquidation, reorganization, optimization, and consolidation during martial law and for several years after its termination [1]. It is advisable to create an Interagency Coordination Council aimed at coordinating joint actions in the field of out-of-school education, involving representatives of different branches of government, local self-government bodies, OSEIs and higher education institutions, research institutions, and public organizations [2].

Out-of-school ecological-naturalistic institutions should be integrated into the system of teacher education for training a new generation of pedagogical staff for OEIs and general secondary education institutions. This includes piloting and implementing training programs for future OEI teachers in higher education institutions, organizing teaching practice, and involving OEI staff in practical and seminar classes on out-of-school pedagogy. The retraining of OEI teaching staff should be carried out with consideration of innovative national and international experience [3]. Modern innovative processes related to the reform of out-of-school education require a qualitative renewal of the content of professional development and retraining of OEI personnel. It is important that OEI teachers obtain real autonomy in choosing providers of professional development.

The main condition for ensuring that pupils and student youth receive high-quality out-of-school education that meets modern educational standards is the updating of program and methodological support [4]. A study of the state of program support in OEIs conducted by researchers of the Institute of Education Problems of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine revealed varying levels of teachers' readiness to develop curricula, as well as insufficient mastery of methods for analyzing, structuring, presenting educational information, and assessing learning outcomes. This is primarily because their previous professional practice did not require such competences. To at least partially address this issue, it is necessary to introduce licensing of professional development courses for OEI teaching staff, as implemented by the National Ecological and Naturalistic Center of Student Youth in cooperation with the Institute of Education Problems of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine [5].

Out-of-school and general secondary education, as elements of lifelong education, are social systems and are interconnected. This is primarily manifested through the implementation of the competence-based approach in out-of-school education and the formation of transversal (key) competences. In this regard, scholars raise the issue of developing an educational standard for ecological-naturalistic out-of-school education.

The educational standard of ENW for out-of-school and general secondary education institutions of Ukraine is considered as a «social contract that harmonizes the requirements for education set by the family, society, and the state, and represents a set of three systems of requirements: to the structure of core educational programs, to the learning outcomes, and to the conditions of their implementation, which ensure the necessary personal and professional development of students» [6]. The goal of the educational process should not merely be the acquisition of knowledge, skills, and abilities, but the comprehensive development of the child's personality with high moral values. The introduction of such an educational standard will promote the integration of general secondary and out-of-school education through the organization of extracurricular and out-of-class activities, as well as enhance its role within the education system.

An advanced form of organizing out-of-school education for student youth, deepening knowledge in biological disciplines, and providing initial professional training would be the establishment of out-of-school ecological-naturalistic educational districts. These would integrate OEIs with general secondary, vocational, and higher education institutions of the I–II levels of accreditation. There is an urgent need to establish a specialized national scientific and methodological journal on out-of-school education to highlight key issues of the sector's modernization.

Importance is attached to improving the prestige of the profession of OEI staff, ensuring their material and moral support, and enhancing their social status. In this regard, there is a need to introduce amendments to legislative and regulatory documents at the state level, namely:

- at the legislative level, to restore fairness in the remuneration of pedagogical staff of OEIs by increasing their tariff grades within the «Unified Tariff Scale of Grades and Coefficients for Remuneration of Employees of Institutions, Establishments, and Organizations of Certain Sectors of the Budgetary Sphere» [7, p. 3];

- to enhance the social status of OEI pedagogical staff, particularly in terms of annual leave, bringing it in line with that of teachers in general secondary education institutions. According to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Procedure for Granting Annual Basic Leave of up

to 56 Calendar Days to Heads of Education Institutions and Establishments, Educational (Pedagogical) Units (Departments) of Other Institutions and Establishments, Pedagogical, Scientific-Pedagogical, and Scientific Staff,” the duration of the basic annual leave for OEI employees is defined as 42 calendar days. Extending the duration of leave for OEI employees to 56 calendar days (as for teachers of preschool and general secondary education institutions) would contribute to increasing the prestige of work in the out-of-school education sector [7, p. 3];

– to supplement the National Classifier of Ukraine, in terms of the classification of types of economic activity (KVED:2010, Section 85 «Education»), with the category «Out-of-School Education» [1, p. 3]. Although the classifier does not establish legal norms, its inclusion of out-of-school education as a type of economic activity would contribute to enhancing the prestige of the profession of out-of-school education employees within society.

It is also advisable to introduce amendments to the Regulation on the Certification of Pedagogical Staff regarding the assignment of pedagogical titles. By Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, the «Regulation on the Certification of Pedagogical Staff» has been approved. Clause 7 of Section II of this Regulation stipulates that the certification commission of Level I makes decisions on awarding pedagogical titles or refusing such awards [8]. On the one hand, this provides institutions with a certain degree of autonomy and simplifies the procedure for awarding (confirming) pedagogical titles; on the other hand, it carries risks of corporatism, particularly in terms of weakening requirements for applicants.

In our view, it is necessary to restore the powers of the Level II commission in the procedure for awarding pedagogical titles.

The progressive development of OEIs is impossible without a new generation of managerial staff capable of implementing pedagogical innovations and well-versed in the theory of social management, psychological management, and educational management. According to paragraph 2 of Article 23 of the Law of Ukraine «On Out-of-School Education», «the head of an out-of-school education institution is appointed to and dismissed from the position by the founder(s) or an authorized body». At the same time, paragraph 1 of Article 39 of the Law of Ukraine «On Complete General Secondary Education» states that «the head of a state or municipal general secondary education institution is appointed to the position based on the results of a competition conducted in accordance with the requirements of this Law and the regulations on the competition approved by the founder or an authorized body (official)» [9]. In our opinion, introducing amendments to the Law of Ukraine «On Out-of-School Education» regarding the appointment of OEI heads through a competitive selection process (with the

participation of the institution's staff and the public) would ensure transparency and fairness of the process and reduce the risk of corrupt appointments.

The modernization of out-of-school education and its ecological-naturalistic segment is possible only under the condition of a coordinated and effective system of management and financing of OEIs at the local, regional, and national levels. The residual principle of financial support for OEIs at the regional level, caused by the peculiarities of funding from state and local budgets, can, in our view, be avoided by introducing amendments to the Budget Code of Ukraine. Without such changes, the funding of out-of-school education institutions will depend on the budget capacity of individual territorial communities and possibly on the subjective attitudes of local authorities toward the development of out-of-school education.

At the regional level, it is necessary to implement a complex of scientific and organizational measures aimed at ensuring systematic monitoring of the state and development trends of ecological and naturalistic out-of-school education in the region. It is essential to ensure the creation of a safe educational environment in OEIs under martial law by equipping shelters within institutions or addressing the use of civil protection facilities. In institutions located in areas adjacent to combat zones, the educational process should be conducted exclusively in a distance format. In other areas of the region, face-to-face or blended learning may be implemented, if shelters meeting the requirements of the State Emergency Service are available [10].

It is important to create conditions for students, learners, and pupils to receive high-quality out-of-school education. Prior to the full-scale invasion of the rf, the key issue was ensuring every child's right to out-of-school education within newly established territorial communities formed because of administrative-territorial reform. Currently, however, the pressing issue is ensuring equal access to quality out-of-school education for children from temporarily occupied territories, as well as those displaced to other regions of Ukraine or abroad. As of early 2023, 20 OEIs in Ukraine have been destroyed and 114 damaged, significantly limiting children's access to out-of-school education and upbringing [1, p. 5].

It is important to expand opportunities for ENW not only through OEIs of various types, subordination, and ownership forms, but also through the organization of clubs, circles, and other associations of children and student youth within general secondary, vocational, and professional pre-higher education institutions, as well as in other institutions, foundations, and public organizations. The experience initiated in the Sumy region in organizing mobile OEIs deserves wider dissemination, as it ensures access to quality out-of-school education for children and youth in rural and remote areas.

Considering that ENW serves as a key center for agricultural research activities, there is an urgent need to equip OEIs with modern tools for practical and laboratory work, including digital laboratory devices. All OEIs implementing ENW should have their own research and experimental land plots or access to such facilities in other institutions. To facilitate the integration of modern information and communication technologies into the educational process of OEIs, it is necessary to provide them with computer equipment and stable Internet access.

Ecological-naturalistic OEIs should be integrated into the system of professional development for out-of-school education staff, teachers of biological and natural sciences in general secondary education institutions, and other pedagogical staff involved in the organization of ENW. In addition to traditional professional development courses, new forms of methodological work should be introduced, including thematic pedagogical platforms and studios, creative scientific and methodological laboratories, workshops, and methodological associations at all levels.

Institutional level. The range of out-of-school education programs should be expanded through the development and implementation of author-designed curricula by teachers-practitioners, applying an interdisciplinary approach to their design and delivery.

In the current historical context, the greening of the educational process in OEIs is of relevance. The challenges of preserving landscape and biological diversity in the context of post-war recovery place before leaders of student associations the task of fostering in learners a value-based attitude toward nature, both from the perspective of its utilitarian use and its spiritual significance. During classes and mass educational activities, learners should develop an understanding of the economic, educational, scientific, recreational, aesthetic, and cultural value of biological and landscape diversity. In this regard, an important condition for improving ENW is the integration of domestic experience with achievements from international practice. In this context, participation of OEI teams in projects and programs of the European Association of Non-Formal Education Institutions is advisable, as it promotes non-formal learning and fosters leadership qualities and active citizenship among learners [11, p. 1]. Considering that the educational space of OEIs constitutes a value-based foundation of open lifelong education for children and youth, as well as an environment for the development and formation of a creative personality [12, pp. 141-142], an equally important aspect for the development of ENW in OEIs is the creation of an inclusive and innovative environment within ecological and naturalistic institutions.

OEIs must ensure equal access to education for children with special educational needs. The organization of inclusive education in OEIs is regulated

by the Law of Ukraine «On Out-of-School Education», which defines the concepts of «a person with special educational needs», «inclusive education», and «inclusive educational environment». Article 18 of the Law states that the education of persons with special educational needs in OEIs is carried out through the creation of inclusive or special groups. Article 22 establishes additional remuneration for OEI pedagogical staff working with inclusive groups.

In accordance with the National Strategy for Creating a Barrier-Free Environment in Ukraine until 2030, all ecological-naturalistic OEIs should ensure barrier-free access to buildings, structures, and premises in compliance with construction norms, state standards, and regulations. The legal regulation of the organization of the educational process in out-of-school education for children with special educational needs is defined by the «Procedure for Organizing Inclusive Education in the System of Out-of-School Education» [13]. Despite the existing regulatory framework, the issue of organizing work with children with special educational needs in OEIs remains unresolved. This primarily concerns the development of specialized curricula, the implementation of universal design in the educational process, and the provision of appropriate material, technical, and methodological support, including access to information and communication technologies, teaching and learning equipment, and materials.

The development of ENW in OEIs also envisages the use of forms and methods that have been tested through many years of practice. For example, following the proclamation of Ukraine's independence, such politicized forms of student organization as units and squads were criticized and abandoned. This negatively affected certain forms of ENW, such as «green» and «blue» patrols. This effective form of ENW could have remained viable provided that its core principles were preserved, and learners were granted broader initiative, independence, and self-governance [11, p. 19].

An extremely effective form of ENW, with nearly half a century of history, is the organization of specialized camps based at enterprises and institutions. In recent years, attempts have been made to extrapolate the experience of organizing ecological camps analogous to the specialized and labor-and-recreation camps of the Soviet period. In these camps, socially useful labor has been replaced by scientific and organizational-mass activities. A notable example is the organization of the ecological camp «Desnianski Zori» in the Sumy region, based at the Desniansko-Starohutskyi National Nature Park, as well as the summer biological school «Vakalivshchyna». Another relevant form of ENW organization, which gained widespread popularity in the 1970s–1980s, is the implementation of research projects commissioned by specialized scientific institutions, natural science faculties of higher education institutions, and participation in the development and implementation of environmental protection

projects. In the process of reforming out-of-school education based on Ukrainian national and civic identity, it is important to utilize the accumulated experience of organizing and conducting national and regional competitions, relays, expeditions, and campaigns. Considering the financial and economic consequences of the war, it is necessary to intensify the participation of OEIs in attracting extra-budgetary funding through project activities, the provision of paid services, and other mechanisms. Thus, support for out-of-school education at the national and regional levels is a key prerequisite for its further development [14]. The generalization of valuable experience of OEIs and the creative application of forms and methods of ENW organization, taking into account modern requirements, will make it possible to reform the content foundations of ecological-naturalistic out-of-school education.

Conclusions. The development of ENW in OEIs is possible under the conditions of comprehensive state support, improvement of the regulatory and legal framework, stable funding, and the introduction of an educational standard in this field. Important factors include enhancing the social status of pedagogical staff, updating program and methodological support, creating a safe and inclusive educational environment, and actively implementing innovative forms of activity organization. The integration of out-of-school, general secondary, and vocational education, along with the development of international cooperation and project-based activities, will contribute to the formation of an environmentally conscious, creative, and socially responsible individual. Systematic modernization of the ecological-naturalistic direction is a key condition for the sustainable development of Ukraine's educational sector under modern conditions.

Література:

1. Концепція позашкільної освіти в умовах воєнного стану (проект). 2023. URL: <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/Kontseptsiya-pozashkilnoyi-osvity-v-umovah-voyennogo-stanu.pdf> (дата звернення: 17.04.2026).
2. Просіна О. В., Касьянова О. В., Швень Я. Л. Вектори розвитку позашкільної освіти як освітні тренди сучасності. *Вісник НАПН України*. 2021. Т. 3, № 2. С. 1-8.
3. Вороніна Г. Л. Розвиток професійної компетентності керівників гуртків позашкільних навчальних закладів у системі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2017. 268 с.
4. Кабанець М. М. Розвиток системи педагогічної підтримки обдарованих школярів у східноукраїнському регіоні (кінець XX – початок XXI ст.): автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Сєверодонецьк, 2019. 40 с.
5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Конві Прінт, 2021. 384 с.
6. Освітній стандарт еколого-натуралістичної роботи позашкільних та загальноосвітніх закладів України (методичні матеріали). 2015. URL: https://nenc.gov.ua/?page_id=53649&cat=118 (дата звернення: 17.04.2026).

7. Резолюція міжнародної конференції «Позашкільна освіта: вчора, сьогодні, завтра» до 20-річчя Закону України «Про позашкільну освіту». 2020. URL: <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/Rezoluziya20.06.2020.pdf> (дата звернення: 17.04.2026).

8. Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників: наказ МОН України від 09.09.2022 № 805. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text> (дата звернення: 17.04.2026).

9. Про позашкільну освіту: Закон України від 2000 р. № 1841-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 46. Ст. 393. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення: 17.04.2026).

10. Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти: лист Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 14.06.2022 № 03-1870/162-2. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN074069> (дата звернення: 17.04.2026).

11. Клименко С. А. Організація дитячої творчості, самоврядування – важливий фактор розвитку особистості та колективної діяльності юннатів. *Реформування діяльності еколого-натуралістичних центрів: соціальне замовлення і попит*: матеріали науково-практичної конференції (Київ, 17-18 грудня 1997 року). Київ, 1997. С. 19-21.

12. Кобобел А. Є. Розвиток дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти України (кінець XX – перша чверть XXI століття): дис. ... д-ра філософії. Полтава, 2023. 250 с.

13. Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 779. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-%D0%BF> (дата звернення: 17.04.2026).

14. Науменко Р. А. Державне регулювання розвитку позашкільної освіти в Україні: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2013. 36 с.

References:

1. Kontsepsiia pozashkilnoi osvity v umovakh voiennoho stanu [The concept of extracurricular education under martial law]. (2023). Retrieved from <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/Kontsepsiya-pozashkilnoyi-osvity-v-umovah-voyennogo-stanu.pdf> [in Ukrainian].

2. Prosina, O. V., Kasianova, O. V., & Shven, Ya. L. (2021). Vektory rozvytku pozashkilnoi osvity yak osvitni trendy suchasnosti [Vectors of development of extracurricular education as modern educational trends]. *Visnyk NAPN Ukrainy – Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 3 (2), 1-8 [in Ukrainian].

3. Voronina, H. L. (2017). Rozvytok profesiinoi kompetentnosti kerivnykiv hurtkiv pozashkilnykh navchalnykh zakladiv u systemi pisliadyplomnoi osvity [Development of professional competence of leaders of extracurricular groups in the system of postgraduate education]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

4. Kabanets, M. M. (2019). Rozvytok systemy pedahohichnoi pidtrymky obdarovanykh shkoliariv u skhidnoukrainskomu rehioni (kinets XX – pochatok XXI st.) [Development of the system of pedagogical support for gifted students in the Eastern Ukrainian region (late 20th – early 21st century)]. Extended abstract of Doctor's thesis. Sievierodonetsk [in Ukrainian].

5. Kremen, V. H. (Ed.). (2021). Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini [National report on the state and prospects of education development in Ukraine]. Kyiv: Konvi-Print [in Ukrainian].

6. Osvitnii standart ekoloho-naturalistychnoi roboty pozashkilnykh ta zahalnoosvitnikh zakladiv Ukrainy [Educational standard of ecological and naturalistic work of extracurricular and secondary education institutions of Ukraine]. (2015). Retrieved from https://nenc.gov.ua/?page_id=53649&cat=118 [in Ukrainian].

7. Rezoliutsiia mizhnarodnoi konferentsii «Pozashkilna osvita: vchora, sohodni, zavtra» [Resolution of the international conference «Extracurricular education: yesterday, today, tomorrow»]. (2020). Retrieved from <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/Rezoluziya20.06.2020.pdf> [in Ukrainian].

8. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2022, September 9). Nakaz № 805 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro atestatsiiu pedahohichnykh pratsivnykiv» [Order № 805 «On approval of the Regulation on certification of pedagogical workers»]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text> [in Ukrainian].

9. Law of Ukraine «On Extracurricular Education» № 1841-III. (2000). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 46, 393. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> [in Ukrainian].

10. State Emergency Service of Ukraine. (2022, June 14). Lyst № 03-1870/162-2 «Pro orhanizatsiiu ukryttia pratsivnykiv ta ditei u zakladakh osvity» [Letter «On organization of shelter for employees and children in educational institutions»]. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/FN074069> [in Ukrainian].

11. Klymenko, S. A. (1997). Orhanizatsiia dytiachoi tvorchosti, samovriaduvannia – vazhlyvyi faktor rozvytku osobystosti ta kolektyvnoi diialnosti yunnativ [Organization of children's creativity and self-government as an important factor in personality and collective activity development]. Proceedings of the scientific and practical conference «Reformuvannia diialnosti ekoloho-naturalistychnykh tsentriv: sotsialne zamovlennia i popyt» (pp. 19-21). Kyiv [in Ukrainian].

12. Kobobel, A. Ye. (2023). Rozvytok dozvillievoi diialnosti ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v zakladakh pozashkilnoi osvity Ukrainy (kinets XX – persha chvert XXI stolittia) [Development of leisure activities of children with special educational needs in extracurricular education institutions of Ukraine]. Doctor's thesis. Poltava [in Ukrainian].

13. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019, August 21). Postanova № 779 «Pro orhanizatsiiu inkliuzyvnoho navchannia v zakladakh pozashkilnoi osvity» [Resolution № 779 «On the organization of inclusive education in extracurricular education institutions»]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-%D0%BF> [in Ukrainian].

14. Naumenko, R. A. (2013). Derzhavne rehuliuвання rozvytku pozashkilnoi osvity v Ukraini [State regulation of extracurricular education development in Ukraine]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 11.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.04.2026